Anna Gogiel-Kuźmicka, Elżbieta Kierejczuk*

Biblioteka Politechniki Białostockiej

W kierunku bibliografii kolejnej generacji - na przykładzie „Bazy publikacji i dorobku artystycznego pracowników i doktorantów Politechniki Białostockiej”

Streszczenie:

Dynamiczne zmiany zachodzące w procesie komunikacji i w dostępie do informacji wywarły znaczny wpływ na bibliografię specjalną, dokumentującą dorobek naukowy uczelni. Początkowo to wzrost produkcji wydawnictw naukowych, a także zastosowanie nowych technologii informatycznych spowodowały, że tradycyjna bibliografia przekształciła się w bibliograficzną bazę danych. Następnie powiększenie zasięgu formalnego rejestracji i tak zwany ruch na rzecz otwartej nauki sprawiły, że bazy danych zaczęły powoli ewoluować w stronę bibliografii kolejnej generacji. Na fali tych ostatnich zmian, związanych z polityką Open Access, w licznych bibliotekach tworzone są repozytoria instytucjonalne lub uczelniane bazy wiedzy z dostępem do pełnych tekstów publikacji

* Anna Gogiel-Kuźmicka – mgr, absolwentka dwóch kierunków na Uniwersytecie w Białymstoku: Informacji naukowej i bibliotekoznawstwa i kierunku Filologia Rosyjska. Ukończyła także Studia Podyplomowe w zakresie Informacji Naukowej na Uniwersytecie Warszawskim. Obecnie pracuje na stanowisku kustosa dyplomowanego w Oddziale Informacji Naukowej Biblioteki Politechniki Białostockiej.

Elżbieta Kierejczuk – mgr, absolwentka Wydziału Pedagogiki i Psychologii na Uniwersytecie Warszawskim (Filia w Białymstoku) oraz Studiów Podyplomowych w zakresie Informacji Naukowej na Uniwersytecie Warszawskim – Wydział Historyczny, Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych. Obecnie pracuje na stanowisku kustosa dyplomowanego w Oddziale Opracowania Zbiorów Biblioteki Politechniki Białostockiej.

Anna Gogiel-Kuźmicka, Elżbieta Kierejczuk, *W kierunku bibliografii kolejnej generacji...*

naukowych, które mają za zadanie uzupełnić lub zastąpić istniejące bazy bibliograficzne. Omówiona w artykule „Baza publikacji i dorobku artystycznego pracowników i doktorantów Politechniki Białostockiej” odzwierciedla poszczególne etapy ewolucji, jakim podlegała bibliografia instytucjonalna przez ostatnie pół wieku.

Słowa-klucze: bibliografia instytucjonalna, bibliografia kolejnej generacji, dorobek naukowy, baza danych, Politechnika Białostocka.

**Towards the bibliography of the next generation -
as exemplified by the Base of publications and artistic work
of employees and doctoral students at Białystok University
of Technology**

Summary:

Dynamic changes in the process of communication and in the access to information made a significant impact on special bibliography that documents the university's scientific output. Initially, these were the growth in producing scientific publications as well as the application of new ICT technologies that transformed traditional bibliography into a bibliographic database. Next, the expansion of the formal extent of registration and the so-called movement towards open science made databases evolve towards the bibliography of the next generation. On this wave of changes, connected with the policy of Open Access, numerous libraries create institutional repositories or university databases with an access to full texts of scientific publications that are aimed at supplementing or replacing the existing bibliographic bases. The Base of publications and artistic work of the employees and doctoral students at the Białystok University of Technology reflects specific stages of the evolution that affected institutional bibliography for the last half century.

Key words: institutional bibliography, bibliography of the next generation, scientific output, database, Białystok University of Technology.

Wprowadzenie

Bibliografia (z gr. *biblos* lub *biblion* – książka i *graphen* – pisać), rozumiana powszechnie jako uporządkowany, według ustalonych kryteriów, wykaz dokumentów, który powinien spełniać wyznaczone zadania informacyjne¹, przechodziła już niejednokrotnie przemiany. W ostatnim półwieczu istotnymi czynnikami, które wpłynęły na obecny kształt spisów bibliograficznych, były: znaczny wzrost produkcji wydawniczej dokumentów tradycyjnych odnotowany w ostatnich trzech dekadach; nowy sposób prezentacji związany z rozwojem technologii informatycznych; powiększenie zasięgu formalnego rejestracji bibliograficznej o dokumenty graficzne, dokumenty oglądowe, dokumenty słuchowe, dokumenty audiowizualne, dokumenty elektroniczne utrwalone na nośnikach fizycznych i elektroniczne dokumenty sieciowe.

Pierwszy wymieniony czynnik, a więc wzrost wielkości produkcji wydawniczej, można prześledzić na podstawie informacji zebranych przez Bibliotekę Narodową, opublikowanych w serii „Ruch Wydawniczy w Liczbach”. Poniższe wykresy prezentują dane świadczące o przyroście nakładów publikowanych wydawnictw książkowych w latach 1990–2017² i periodycznych w latach 1990–2016³.

¹ *Encyklopedia książki*, t 1: *Eseje, A-J*, red. A. Żbikowska-Migoń, M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 219-220.

² *Ruch Wydawniczy w Liczbach: 2017 książki*, oprac. O. Dawidowicz-Chymkowska, t. 65, Warszawa 2018, s. 76. http://ksiegarnia.bn.org.pl/pliki/1526311677_24712534_Ruch_Wyd_2017_lekki.pdf [dostęp: 28.05.2018].

³ *Ruch Wydawniczy w Liczbach: 2016 periodyki*, oprac. O. Dawidowicz-Chymkowska, t. 64, Warszawa 2017, s. 53-56. [http://ksiegarnia.bn.org.pl/pdf/Ruch_Wyd_64\(periodyki\).pdf](http://ksiegarnia.bn.org.pl/pdf/Ruch_Wyd_64(periodyki).pdf) [dostęp: 28.05.2018].

Wykres 1. Liczba tytułów książek publikowanych w Polsce (wybrane lata) [źródło: dane Biblioteki Narodowej]

Wykres 2. Liczba tytułów periodyków publikowanych w Polsce (wybrane lata) [źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej]

Jak wynika z analizy wykresów, w ostatnich trzech dekadach odnotowano ponad trzykrotny wzrost produkcji wydawniczej książek i ponad dwukrotny periodyków. Adekwatnie do wzrostu produkcji wydawniczej z roku na rok wzrastała liczba rejestrowanych publikacji w bibliografiach drukowanych, dlatego też następowało opóźnienie w ich przygotowaniu oraz problem z kompletnością.

Drugi ważny czynnik to zmiana w sposobie prezentowania bibliografii, bowiem pod koniec II połowy XX wieku pod wpływem rozwoju technologii cyfrowej postać fizyczna bibliografii uległa transformacji. Drukowane spisy bibliograficzne w procesie retrokonwersji i digitalizacji były podstawą do tworzenia lokalnych baz danych lub też baz na CD-ROM-ach.

Początkowo bibliograficzne bazy danych posiadały taką samą formę jak bibliografie drukowane, a różnica wynikała jedynie z aparatu, o jaki zostały wzbogacone, a więc możliwości wyszukiwania informacji w polach opisu bibliograficznego. Jednakże w miarę upływu czasu bazy bibliograficzne ewoluowały w kierunku baz bibliograficzno-abstraktowych. Stąd też w literaturze przedmiotu bibliografię zaczęto definiować, jako:

[...] zorganizowany zbiór wzajemnie powiązanych rekordów bibliograficznych, których pola zawierają dane opisu bibliograficznego, często uzupełnione abstraktami⁴.

Dodatkowo szerszy dostęp do Internetu sprawił, że dane bibliograficzne stały się powszechnie dostępne dla wszystkich zainteresowanych użytkowników. Początek XXI wieku to kolejny etap w rozwoju bibliografii, ponieważ w tym czasie coraz częściej opisy bibliograficzne zaczęto wzbogacać o linki do źródeł zewnętrznych. Dzięki temu bibliografia stała się tworem dynamicznym, a nie statycznym.

Trzeci czynnik, który wpłynął na obecną postać bibliografii, dotyczył formy dokumentu źródłowego. W XX wieku głównym przedmiotem bibliografii był dokument pojmowany jako informacja utrwalona na nośniku fizycznym, gromadzony w bibliotece⁵. Na początku XXI wieku za sprawą błyskawicznego rozwoju Internetu powszechna zaczęła być nowa postać piśmiennicza, czyli dokument sieciowy, bez określonej formy fizycznej. Standardy opisu bibliograficznego tradycyjnych dokumentów utrwalonych na nośnikach fizycznych w przypadku dokumentów sieciowych nie mogły być stosowane, a specjaliści zaczęli szukać adekwatnej nazwy dla tej jednostki opisu. Jarosław Pacek w swoich publikacjach⁶ określił ją

⁴ *Bibliografia. Metodyka i organizacja*, red. Z. Żmigrodzki, Warszawa 2000, s. 203.

⁵ M. Grabowska, *Bibliografia u progu XXI wieku*, „Biuletyn EBIB” [online], 2003, nr 10, <http://www.ebib.pl/2003/50/grabowska.php> [dostęp: 28.05.2018].

⁶ Zob. J. Pacek, *W poszukiwaniu optymalnej jednostki opisu*, „Biuletyn EBIB” [online], 2007, nr 5, <http://www.ebib.pl/2007/86/a.php?pacek> [dostęp: 28.05.2018]; tegoż, *Przedmiot bibliografii w perspektywie rozwoju technologii informacyjnych*, [w:] *Bibliografia: teoria, praktyka, dydaktyka. Praca zbiorowa*, red. J. Woźniak-Kasperek, M. Ochmański, Warszawa 2009, s. 47-58 oraz tegoż, *Bibliografia w zmieniającym się środowisku informacyjnym*, Warszawa 2010.

terminami: leksji, encji, obiektu informacyjnego. Podjął on również próbę zdefiniowania pojęcia jednostki bibliograficznej, określając ją jako:

[...] obiekt informacyjny w szerokim ujęciu – każdy przejaw funkcjonowania informacji w pewnej wyodrębnionej jako całość, zwartej postaci, bez względu na fakt fizycznego utrwalenia czy też występowania w formie wirtualnej (i innych możliwych), poddający się bibliograficznej deskrypcji, zgodnej z aktualnie stosowaną metodyką⁷.

Z kolei *Encyklopedia książki* określa jednostkę opisu bibliograficznego jako:

[...] wszelkie dokumenty, czyli utrwalone wyrazy myśli ludzkiej, przeznaczone do upowszechniania, niezależnie od nośnika fizycznego i sposobu zapisu treści⁸.

W *Deklaracji międzynarodowych zasad katalogowania* jednostka bibliograficzna uznana jest za termin nieużywany⁹. W zamian proponuje się sformułowanie: materializacja (z ang. *manifestation*) – fizyczne urzeczywistnienie realizacji dzieła. Materializacja może reprezentować zbiór dzieł, pojedyncze dzieło lub część dzieła. Materializacja może ukazać się w jednej lub więcej jednostkach fizycznych¹⁰.

W tym miejscu nasuwa się pytanie, jaką formę powinna mieć i czym powinna się charakteryzować współczesna bibliografia. Rozważania na ten temat można znaleźć w publikacjach Małgorzaty Jaskowskiej oraz Jadwigi Sadowskiej.

Małgorzata Jaskowska¹¹ w rezultacie badań dotyczących funkcjonalności polskich bibliograficznych dziedzinowych systemów informa-

⁷ Tegoż, *Bibliografia...*, dz. cyt., s. 25.

⁸ *Encyklopedia...*, dz. cyt., s. 251.

⁹ *Deklaracja międzynarodowych zasad katalogowania*, tł. M. Krynicka, 2009, s. 13. <http://bn.org.pl/download/document/1270034955> [dostęp: 28.05.2018].

¹⁰ Tamże, s. 10.

¹¹ M. Jaskowska, *Funkcjonalność polskich bibliograficznych dziedzinowych systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, [w:] *Bibliografi@: historia, teoria, praktyka: praca zbiorowa*, red. J. Franke, J. Woźniak-Kasperek, Warszawa 2016, s. 223-237.

cyjno-wyszukiwawczych wyciąga szereg wniosków, dotyczących sposobu podwyższenia standardów usług bibliograficznych online. Jej zdaniem, wzorem do zmian powinny być rozwiązania wykorzystywane w katalogach bibliotecznych 2.0, w naukowych komercyjnych serwisach bibliograficznych i naukowych serwisach społecznościowych. Nowoczesną bibliografię, określaną także terminami: bibliografia 2.0, netografia, e-bibliografia, webografia, bibliografia kolejnej generacji¹², powinny charakteryzować: nowoczesny intuicyjny interfejs wzbogacony zawartością (spisy treści, recenzje, streszczenie, okładki, słowa kluczowe); funkcje wyszukiwawcze na różnych poziomach; system podpowiedzi; ranking popularności; możliwość komunikacji pomiędzy użytkownikami (uzupełnianie, ocenianie, komentowanie); możliwość współtworzenia treści (wikigrafia); możliwość opisywania wszelkich obiektów informacyjnych; możliwość łączenia zawartości bibliograficznej z pełnotekstową (linki); powiązanie rekordów bibliograficznych z innym serwisami (katalogami bibliotecznymi, Google Books i innymi).

Jadwiga Sadowska w jednej ze swoich publikacji pisze:

[...] przyszłość należy do otwartych bibliograficzno-abstraktowych baz danych z linkami do pełnych tekstów i innych informacji zewnętrznych (autorzy, instytucje). Przy czym istotne jest, aby bazy były wiarygodne i wartościowe informacyjnie (a to zależy od poziomu naukowego dokumentów oraz od przyjętych zasad selekcji w bibliografii), aktualizowane na bieżąco, z możliwością przeszukiwania według wielu kryteriów formalnych i treściowych, z przyjaznym interfejsem. Natomiast z punktu widzenia efektywności, szybkości opracowania dokumentów, uniknięcia dublowania, bazy dziedzinowe powinny być współtworzone przez grupy ośrodków z danej dyscypliny¹³.

¹² K. Stępień, *W stronę bibliografii 2.0. Menedżer cytowań bibliograficznych Zotero*, „Folia Bibliologica” [online], T. 55: 2013, s. 184-185. <https://journals.umcs.pl/fb/article/view/327/327> [dostęp: 28.05.2018].

¹³ J. Sadowska, *Bibliografia dziedzinowa dzisiaj – znaczenie i przyszłość*, [w:] *Bibliograficzne bazy danych: perspektywy i problemy rozwoju: III Konferencja Naukowa Konsorcjum BazTech Kraków, 26-27 czerwca 2017 r.*, 2017, s. 10. http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/582/722 [dostęp: 28.05.2018].

Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie, w jakim kierunku zdąża bibliografia specjalna, zwana też instytucjonalną lub zespołową, i czy obrany kierunek w rzeczywistości sprawi, że będziemy mogli mówić już o bibliografii specjalnej, która posiada cechy właściwe dla bibliografii kolejnej generacji. Do analizy tego zagadnienia posłuży nam „Baza publikacji i dorobku artystycznego pracowników i doktorantów Politechniki Białostockiej” tworzona przez Oddział Informacji Naukowej Biblioteki Politechniki Białostockiej.

„Baza publikacji pracowników i doktorantów Politechniki Białostockiej”

Bibliografia publikacji pracowników i doktorantów Politechniki Białostockiej, która funkcjonuje pod oficjalną nazwą „Baza publikacji i dorobku artystycznego pracowników i doktorantów Politechniki Białostockiej” (w dalszej części zwana Bazą publikacji PB) jest cennym źródłem informacji o pracach publikowanych i niepublikowanych, zgłaszanych do rejestracji przez kadrę naukową uczelni. Informacje zawarte w bazie służą do celów szeroko pojętej sprawozdawczości, statystyk i analiz bibliometrycznych. W związku z tym „Baza publikacji PB” musi spełniać kryteria kompletności, prawidłowości zapisu danych oraz właściwej klasyfikacji dokumentów. Od początku funkcjonowania bazy dane bibliograficzne są rejestrowane za pomocą systemu bibliotecznego Aleph. W chwili obecnej (maj 2018 roku) w Bazie publikacji PB zarejestrowanych jest ponad 43 000 rekordów bibliograficznych różnego typu publikacji o ograniczonym zakresie treściowym, odpowiadającym dziedzinom typowym dla uczelni technicznej.

Początki omawianej bibliografii sięgają lat 70. XX wieku. W tym czasie powstała bowiem kartoteka kartkowa, w której regularnie i z autopsji rejestrowano publikacje naukowe pracowników Politechniki Białostockiej. Jednocześnie trwały prace uzupełniające kartotekę za lata wcześniejsze, to jest od 1964 roku, gdy Wieczorowa Szkoła Inżynierska uzyskała status Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku¹⁴. W wyniku tych prac

¹⁴ L. Sewastianowicz, *Biblioteka Politechniki Białostockiej: 50 lat działalności dla regionu*, „Bibliotekarz Podlaski” 2001, nr 3, s. 4.

w 1989 roku ukazał się pierwszy i zarazem ostatni tom publikacji pt. *Bibliografia publikacji pracowników Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku i Politechniki Białostockiej 1964–1983*, autorstwa Lucyny Sewastianowicz¹⁵. Plany, które zakładały dalsze wydawanie bibliografii drukowanej, nie zostały zrealizowane, ponieważ w 1995 roku w Bibliotece Politechniki Białostockiej podjęto prace nad wdrożeniem systemu bibliotecznego Aleph. Doświadczenia nabyte w trakcie jego implementacji i przy tworzeniu katalogu książek oraz wiedza pracowników Oddziału Informacji Naukowej, zdobyta podczas prac przy tworzeniu spisu bibliograficznego w formie tradycyjnej, pozwoliły zautomatyzować procesy bibliograficzne. W 1998 roku powstała baza komputerowa¹⁶, w której rozpoczęto rejestrowanie bieżącego dorobku naukowego uczelni. Do tworzenia opisów dokumentów przyjęto format USMARC¹⁷ uzupełniony o lokalne pola. Klasyfikacja dokumentów, na podstawie której opracowano szablony, wynikała z Zarządzenia Rektora Politechniki Białostockiej nr 8 z dnia 1.02.1996 r.¹⁸, które określało, jakiego rodzaju publikacji dotyczy obowiązek rejestracji, to jest książek i skryptów, rozpraw doktorskich, artykułów w czasopiśmie, publikacji będących fragmentem opracowania zbiorowego, recenzji, tłumaczeń, polemik, a także referatów oraz streszczeń z konferencji. Oprócz tego w dokumencie znalazł się zapis:

Wprowadza się obowiązek rejestrowania w Oddziale Informacji Naukowej BG [Biblioteki Głównej] publikowanego dorobku naukowego pracowników naukowo-dydaktycznych i dydaktycznych Uczelni¹⁹,

który zagwarantował kompletność tworzonej bibliografii.

¹⁵ Tejże, *Bibliografia publikacji pracowników Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku i Politechniki Białostockiej 1964–1983*, Białystok 1989.

¹⁶ Tejże, *Biblioteka...*, dz. cyt., s. 10.

¹⁷ *Format USMARC opisu katalogowego książek: instrukcja wypełniania rekordu w VTLS/praca wykonana w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie*, oprac. M. Lenartowicz [i in.], Warszawa, 1993, s. 5.

¹⁸ *Zarządzenie Rektora Politechniki Białostockiej nr 8 z dnia 01.02.1996 r. w sprawie rejestracji prac badawczych w Uczelni oraz publikowanego dorobku naukowego pracowników Politechniki Białostockiej*. <http://www.bip.pb.edu.pl/index.php?event=informacja&iid=14213> [dostęp: 28.05.2018].

¹⁹ Tamże, s. 1.

Lata 90. XX wieku to okres, w którym nastąpił znaczny wzrost liczby publikacji, co było związane z dynamicznym rozwojem Uczelni. O ile tradycyjna drukowana *Bibliografia publikacji pracowników Wyższej Szkoły Inżynierskiej i Politechniki Białostockiej 1964–1983* wymieniała 2474 publikacje z dwudziestu lat działalności, to w kolejnych dziewięciu latach (1984–1992) odnotowano 2707 zgłoszonych publikacji. Tendencja wzrostowa była też widoczna w kolejnych dziesięcioleciach (Wykres 3).

Wykres 3. Liczba zarejestrowanych publikacji w Bazie publikacji PB
[źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu Aleph]

Jednym z bardzo istotnych okresów, który wpłynął na obecny wygląd Bazy publikacji PB i na jej rangę, był rok 2007. To właśnie wtedy władze uczelni zdecydowały, że baza nie będzie tylko typową bibliografią specjalną, ale zacznie też spełniać funkcję źródła informacji bibliometrycznej, wspomagającego ocenę dorobku naukowego pracowników i doktorantów Politechniki Białostockiej. Od tego momentu opisy w rekordach zostały wzbogacone o element indywidualnej punktacji przynależnej określonym publikacjom.

Kolejny krok w celu unowocześnienia bazy został podjęty w 2010 roku. Do szablonów większości dokumentów dodano pole 856, określające lokalizację dokumentu. Początkowo pełniło ono rolę odsyłacza do katalogu biblioteki, ale już po roku zdecydowano, że to pole będzie zawierać też link kierujący do pełnego tekstu w źródłach zewnętrznych, o ile taki będzie dostępny.

Największa modyfikacja pól i podpól w Bazie publikacji PB nastąpiła w ostatnich trzech latach i była związana z parametryzacją jednostek naukowych. Obecnie sposób opracowania bibliografii danej uczelni jest skorelowany z wytycznymi Polskiej Bibliografii Naukowej, która gromadzi informacje o publikacjach polskich naukowców, dorobku publikacyjnym jednostek naukowych oraz o polskich i zagranicznych czasopismach. Konieczność ewidencjonowania publikacji jest regulowana przez uchwały i zarządzenia władz poszczególnych jednostek naukowych. Rozporządzenie z dnia 29 czerwca 2015 roku w Sprawie Informacji o Nauce²⁰ nałożyło na uczelnie konieczność gromadzenia danych bibliograficznych o publikacjach, które wcześniej nie były zbierane. Zakres danych bibliograficznych dotyczył: publikacji w czasopismach naukowych, monografi naukowych (autorskich i zbiorowych) i rozdziałów w monografiach naukowych. Z tego względu w Bazie publikacji PB, w szablonie artykułu pojawiły się informacje zawierające: identyfikator DOI i/lub link do pełnego tekstu; nazwę konferencji, datę jej rozpoczęcia i zakończenia, miasto i państwo, w której się odbyła; indeksowanie w bazach danych (Web of Science Core Collection, Scopus i innych), objętość w arkuszach dla artykułów

[...] w języku innym niż polski o objętości co najmniej 0,5 arkusza wydawniczego, zamieszczone w zagranicznym czasopiśmie naukowym niezamieszczonym w wykazie czasopism naukowych [...] ²¹;

²⁰ Rozporządzenie Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie przyznania kategorii naukowej jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych, „Dziennik Ustaw” 2016, poz. 2154. <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2016/2154/1> [dostęp: 28.05.2018].

²¹ Tamże, s. 4.

a także informacje o otwartym dostępie (Open Access – zwanym dalej OA), w tym: sposób udostępnienia, wersja udostępnionego tekstu; otwarta licencja, data udostępnienia w OA. Rozbudowano również opis rozdziału w monografii o imiona i nazwiska redaktorów, objętość w arkuszach, informacje o otwartym dostępie, identyfikatory DOI, linki do pełnego tekstu. Oprócz tego utworzono szablon dla nowego rodzaju publikacji, tzw. monografii niesprawozdanej, gdzie między innymi znalazła się informacja na temat liczby autorów i redaktorów. Ponadto w Bazie publikacji PB pojawił się nowy rodzaj publikacji: hasło encyklopedyczne i słownikowe o objętości co najmniej 0,25 arkusza wydawniczego²².

Reasumując, zmiany, które wpłynęły na postać i formę Bibliografii publikacji pracowników i doktorantów Politechniki Białostockiej, wynikały przede wszystkim z wdrożenia nowych technologii informatycznych (system biblioteczny Aleph; powszechność Internetu), pojawienia się nowych typów dokumentów podlegających rejestracji oraz z ilości opublikowanych tekstów naukowych. Dodatkowo, ze względu na specyfikę tego rodzaju bibliografii, wprowadzone modyfikacje zachodziły na skutek zmieniających się przepisów wewnętrznych uczelni i regulacji prawnych, dotyczących parametryzacji jednostek naukowych.

Zakończenie

Jadwiga Woźniak-Kasperek już w 2009 roku podkreślała, że:

Każdy rozumny człowiek zgodzi się, że trudno przecenić rolę i znaczenie bibliografii, ładu bibliograficznego i związanego z nim ładu informacyjnego zwłaszcza w naszych czasach, w których problemem jest nadmiar informacji, a nie jej niedostatek. [...] bez bibliografii, wszystko znajdowałoby się w stanie chaosu²³.

Pomimo upływu czasu problem „szumu informacyjnego” jest nadal aktualny. Potwierdzają to dane udostępnione przez Bibliotekę Naro-

²² Tamże, s. 6.

²³ J. Woźniak-Kasperek, *Słowo wstępne*, [w:] *Bibliografia: teoria, praktyka, dydaktyka. Praca zbiorowa*, dz. cyt., s. 9.

dową²⁴, z których wynika, że w ciągu ostatnich dwóch lat nastąpił gwałtowny wzrost tytułów książek naukowych i podręczników szkół wyższych publikowanych w Polsce (Wykres 4). Jeśli ta tendencja będzie się nadal utrzymywać, niewykluczone, że w niedalekiej przyszłości znacząco wpłynie na postać bibliografii specjalnej.

Wykres 4. Liczba tytułów książek naukowych i podręczników szkół wyższych publikowanych w Polsce (wybrane lata)
[źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej]

Ponadto, jak wynika z analizy informacji zawartych na stronach internetowych wybranych bibliotek technicznych²⁵ (Załącznik 1), w naszym kraju brakuje jednego narzędzia, które zastąpiłoby szereg rozwiązań informatycznych stosowanych w poszczególnych instytucjach do tworzenia bibliografii specjalnej. Wynik tej analizy potwierdza również typologia systemów bibliograficznych stworzona przez Ewę A. Rozkosz²⁶.

²⁴ Ruch..., dz. cyt., s. 79.

²⁵ Opracowano w oparciu o dane Głównego Urzędu Statystycznego, uszeregowano wg liczby studentów: *Szkoły wyższe i ich finanse w 2016 r.*, Warszawa 2017, s. 74-79. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/szkoly-wyzsze-i-ich-finance-w-2016-r-2,13.html>. [dostęp: 28.05.2018].

²⁶ E. A. Rozkosz, *Polska Bibliografia Naukowa – fakty i oczekiwania*, „Biuletyn EBIB” [online], 2013, nr 8, s. 1. <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/124/270> [dostęp: 28.05.2018].

W swoim artykule wyróżnia ona cztery grupy systemów dostępnych na rynku:

- 1) bibliograficzno-bibliometryczne (Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bydgoszczy – Expertus);
- 2) zaadaptowany do potrzeb informacji naukowej moduł systemu bibliotecznego (Politechnika Białostocka – Aleph);
- 3) dedykowana baza danych (Akademia Górniczo-Hutnicza im. S. Staszica – własny system);
- 4) oprogramowanie z pakietu biurowego (MS World, MS Excel).

Właściwym krokiem w kierunku ujednolicenia bibliografii instytucjonalnej jest połączenie dużej ilości dobrych danych bibliograficznych z wielu uczelni wyższych, uzupełnionych o dostęp do pełnych tekstów publikacji, które będą łatwo dostępne w środowisku sieciowym. Polska Bibliografia Naukowa (dalej: PBN), rekomendowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dalej: MNiSW), aspiruje do roli bazy, która będzie w przyszłości źródłem pełnej informacji o polskich publikacjach naukowych. Wydaje się, że idea ujednolicenia systemu bibliograficznego i sposobu rejestracji dorobku naukowego uczelni wyższych w zaproponowanym przez MNiSW kształcie jest dobrym rozwiązaniem, zwłaszcza dla instytucji, które nie mają rozbudowanej infrastruktury informatycznej. PBN nie generuje kosztów związanych z utrzymaniem serwera, administracją bazy, posiada zarówno moduł sprawozdawczy, jak i repozytoryjny. System nie jest jednak wolny od mankamentów: brakuje narzędzi, które pozwolą tworzyć raporty publikacji dla indywidualnych naukowców i rankingi.

Wkrótce w Bibliotece Politechniki Białostockiej będzie wdrażana uczelniana baza wiedzy oparta na systemie OMEGA-PSIR, która ma zastąpić istniejącą Bazę publikacji PB w systemie Aleph. Proces implementacji zakupionego oprogramowania planowany jest na najbliższe miesiące. Podejmując decyzję o zakupie nowego systemu, kierowano się jego funkcjonalnością, a zwłaszcza faktem, że może on pełnić zarówno rolę repozytorium, jak i bibliografii. Czy OMEGA-PSIR sprawdzi się jako narzędzie, które przybliży bibliografię specjalną do kierunku obranego przez biblioteczne katalogi 2.0 i naukowe-komercyjne serwisy bibliograficzne? Na to pytanie zapewne już niebawem będziemy znać odpowiedź.

Załącznik nr 1

Bibliografia w bibliotekach uczelni technicznych [źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych bibliotek]

Lp.	Nazwa biblioteki	Sposób rejestracji dorobku naukowego - poprzednio	Oprogramowanie - poprzednio	Sposób rejestracji dorobku naukowego - stan obecny	Oprogramowanie - stan obecny	Źródło	Uwagi
1.	Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej	BIBLIO - bibliografię prac pracowników PW (obecnie archiwalna). Zawartość bazy obejmująca publikacje od 1987 do 2012 r., została przeniesiona do Bazy Wiedzy PW. Na miejscu w Oddziale Informacji Naukowej są dostępne drukowane roczniki bibliografii za lata 1944-1986	własny system	Baza Wiedzy PW z repozytorium	system działający na oprogramowaniu OMEGA-PSIR	https://www.bg.pw.edu.pl/index.php/baza-wiedzy-pw	
2.	Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej im. S. Staszica w Krakowie	Baza danych obejmująca opisy publikacji pracowników od 1999 r., w wyjątkowych przypadkach także publikacji wcześniejszych (od 1992 r.), jeśli nie zostały ujęte w drukowanych wersjach Bibliografii, rejestruje publikacje wydane do 2007 r.	własny system	Baza danych jest kontynuacją bazy www.bg.agh.edu.pl/old	własny system	https://bg.agh.edu.pl/Logins_system/	
3.	Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej w Gliwicach	DOROBK - zasięg chronologiczny: od 1988 r.; lata 1945-1981 dostępne są w Bibliotece Cyfrowej; lata 1982-1987 dostępne są w Oddziale Informacji Naukowej, kontynuowana	EXPERTUS	BaWiNaTech - Baza Wiedzy PS będzie sukcesywnie udostępniana od 2013 r. Za aktualność i kompletność danych gromadzonych w systemie odpowiadają Wydziały i te jednostki organizacyjne, które prowadzą działalność naukową, badawczą i dydaktyczną	system działający na oprogramowaniu OMEGA-PSIR	https://www.polsl.pl/zhedniski/PJ01-BG-Strony-dorobku-akcyjnypracownikow-wpsl.aspx	
4.	Biblioteka Politechniki Gdańskiej			Baza dorobku naukowo-badawczego obejmuje informacje o publikacjach naukowych akademickich i doktorantów PG wydanych w punktowanych czasopismach z listy MNISW		https://bg.edu.pl/nauczyszukajpublikacji/section?section=PUBLICATION&showFilter=1	Dodatkowo MOST Wiedzy (Multidyscyplinarne Otwarte Systemy Transferu Wiedzy) - repozytorium prac naukowych pracowników PG
5.	Biblioteka Politechniki Łódzkiej	Bibliografia za lata 1945-1989 dostępna w wersji elektronicznej w Łódzkiej Regionalnej Bibliotece Cyfrowej CYBRA oraz w formie drukowanej w BG PL	Baza za lata 1990-2003 tworzona w systemie Micro CDS/ISIS. Od 2004 r. w systemie Expertus	Bibliografia dorobku piśmienniczego pracowników PL od 2015 r. dostępna jest tylko na stronach Polskiej Bibliografii Naukowej	system PBN	http://bg.p.lodz.pl/bibliografia-publikacje-pracownikow	

6.	Biblioteka Politechniki Wrocławskiej	Baza BIBLIO - Bibliografia dorobku piśmienniczego pracowników PL za lata 1990-2014 DONA - baza tworzona od 1972 r. przez Bibliotekę. Zawiera informacje o wszystkich publikacjach od 1945 r., a o pracach niepublikowanych od 1969 r. W systemie rejestrowany także dorobek naukowy powstały poza zatrudnieniem w PW (prace nieafiliowane), prace popularyzatorskie i dydaktyczne - od 1985 r.	Aleph	Od 2014 r. baza jest kontynuowana w Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej (CWINT). Opisy są tworzone w jednostkach organizacyjnych autorów i kontrolowane w Dziale Otwartej Nauki	Aleph http://biblioteka.pwr.edu.pl/uslugi/dorobek-naukowy	Dodatkowo funkcjonuje Repozytorium Wiedzy PW; Obowiązuje Formularz zgłoszenia pracy do bazy DONA
7.	Biblioteka Politechniki Krakowskiej	Biblioteka PK tworzy bibliografię od 1964 r. Dostęp do BPP: za lata 1964-1990 - w formie drukowanej w Oddziale Informacji Naukowej BPPK, od 1991 r. - w formie bazy danych dostępnej ze strony BPPK		I września 2013 r. BPP została przeniesiona na platformę Zintegrowanego Systemu Wymiany Wiedzy i Udostępniania Akademickich Publikacji z Zakresu Nauk Technicznych (SUW) i zintegrowana z Repozytorium PK	https://www.biblioteka.edu.pl/nauka/bibliografia	I stycznia 2014 r. wprowadzono nowe zasady funkcjonowania BPP; autorzy samodzielnie rejestrują publikacje i kierują je do korekty w BPPK; korekta odbywa się na podstawie publikacji dostarczanych przez autorów; bezpośrednio po korekcie opisów są one upubliczniane
8.	Biblioteka Politechniki Poznańskiej	Baza BIBLIO - tworzona od 1994 r., w Oddziale Informacji Naukowej Biblioteki PP	pożyczkowo ISIS, następnie EXPERTUS	System Informacji Naukowej Politechniki Poznańskiej (SIN PP) wdrożony w 2016 r. W obecnie udoskonalonej wersji zawiera opisy bibliograficzne od 2013 r.	http://library.bol.poznan.pl/sin/wrota4naul	Przewidziano zintegrowanie SIN PP z działającym na bazie systemu dLibra Repozytorium Naukowym PP
9.	Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej	Baza online BIBLIO zawiera opisy bibliograficzne publikacji od 1988 r. sporządzone z autopsji	system APIS-ZB		http://www.bg.pcz.pl/view/bookdb/11	Samodzielna Sekcja Rozwoju Kadry Naukowej, przy ścisłej współpracy wszystkich jednostek organizacyjnych PRZ, administruje komputerowym systemem bazowanym „Dorobek Naukowy”. Wykaz dorobku naukowego zamieszczonego w bazie jest publikowany na stronie internetowej www.prz.edu.pl/publikacje
10.	Biblioteka Politechniki Rzeszowskiej				https://biblio.w.prz.edu.pl/dla-szczelnikow/pracownicy/dorobek-naukowy	Samodzielna Sekcja Rozwoju Kadry Naukowej, przy ścisłej współpracy wszystkich jednostek organizacyjnych PRZ, administruje komputerowym systemem bazowanym „Dorobek Naukowy”. Wykaz dorobku naukowego zamieszczonego w bazie jest publikowany na stronie internetowej www.prz.edu.pl/publikacje

11.	Biblioteka Politechniki Białostockiej	Baza publikacji i dorobku artystycznego pracowników i doktorantów. PH zawiera kompletną informację o publikacjach od 1984 r. i jest sukcesywnie wzbogacana o publikacje wcześniejsze	Aleph	kontynuacja	Aleph	http://biblioteka.pb.e-da.pl/pl/de-pracownik/baza-publikacji	Dla celów sprawozdawczych w ramach systemu PBN stworzono formularz, uzupełniany przez osoby zgłaszające publikację do rejestracji. Obecnie trwają prace nad wdrożeniem oprogramowania OMEGA-PSIR.
12.	Biblioteka Główna Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach			Biblioteka Cyfrowa PS - nowa inicjatywa podjęta w celu upowszechnienia publikacji własnych Uczelni. Repozytorium obejmuje skrypty, podręczniki, monografie, artykuły z czasopism oraz referaty z zeszłorocznych naukowych wykładów przez PS	o programowanie EPrints 3	http://bc.tu.kielce.pl/information.html	Zintegrowany System Zarządzania Wiedzą o Zasadach Naukowo-Badawczych - poza biblioteką (http://www.dorobek.tu.kielce.pl/publikacje/)
13.	Biblioteka Politechniki Lubelskiej	Baza rejestruje i dokumentuje dorobek naukowy pracowników PL, zarówno w formie opisów bibliograficznych opublikowanych prac jak i pełnych tekstów publikacji ; podzielona na dwie bazy: do 2010 http://publikacje-pollub.pl/ i od 2011 http://pub.pollub.pl/				http://pub.pollub.pl/informacje	Formularz do rejestracji publikacji pracowników PL
14.	Biblioteka Główna Politechniki Opolskiej	Baza BIBLIO zawiera opublikowany dorobek naukowy pracowników PQ. Wprowadzono ponad 28.000 opisów bibliograficznych za lata 1966-2016. Sukcesywnie wprowadzany jest dorobek z bieżącego roku, dostosowany do wymagań oceny parametrycznej Modułu Sprawozdawczego				https://bz.po.edu.pl/index.php/pl/nauczania-publikacje-pracownikow-bibliot	
15.	Biblioteka Politechniki Koszalińskiej	Baza Bibliografia prac pracowników - rejestruje dorobek naukowy pracowników	KOHA			http://bpb.tu.koszalin.pl/	W ramach przysługujących obchodów 50-lecia Uczelni, BPPK planuje wydać bibliografię publikacji pracowników PK za lata 1968-2012
16.	Biblioteka Akademicka ATH w Białymostku	Bibliografia Dorobku Piśmienniczego Pracowników Akademii Technicznej	Expertus			https://www.biblioteka.ath.bialystok.pl/ind-es.php/bibliografia	

	Humanistycznej w Bielsku-Białej od 1969 r. (do 30.09.2001 Filia Politechniki Łódzkiej)	ALEPH	Informacje o publikacjach od 2016 r. dostępne na stronie Polskiej Bibliografii Naukowej (https://pbn-ms.opi.org.pl/pbn-report-web/)	system PBN	publikacji-pracownikow.html
17. Biblioteka Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie	Baza publikacji aktualizowana do końca 2015 r.		Pod baza Dorobek naukowy pracowników dokumentuje dorobek piśmienniczy zespołu osobowego UTH Radom. Zawiera opisy bibliograficzne wydawnictw samostojnych oraz niesamostojnych.		https://aleph.zut.edu.pl/E2/home-findex-0&&local_base=ms03&pds_handle=CIUS.T
18. Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologicznego Humanistycznego im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu				ProLib	http://katalog.pr.rado.pl/cgi-bin/xspd.cgi.sh?wo2-strain21.p2-IDL=JKKJOMDMQMGNEFHUJHGEDCBIDHML&tr=pl

Bibliografia

- Bibliografia. Metodyka i organizacja*, red. Zbigniew Żmigrodzki, Warszawa 2000.
- Deklaracja międzynarodowych zasad katalogowania*, tł. Magdalena Krynicka, 2009.
<http://bn.org.pl/download/document/1270034955>. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].
- Encyklopedia książki*. T. 1: *Eseje, A-J*, red. Anna Żbikowska-Migoń, Marta Skalska-Zlat, Wrocław 2017.
- Format USMARC opisu katalogowego książek: instrukcja wypełniania rekordu w VTLS/praca wykonana w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie*, oprac. Maria Lenartowicz [i in.], Warszawa 1993.
- Grabowska Marta, *Bibliografia u progu XXI wieku*, „Biuletyn EBIB” [online], 2003, nr 10, <http://www.ebib.pl/2003/50/grabowska.php>. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].
- Jaskowska Małgorzata, *Funkcjonalność polskich bibliograficznych dziedzinowych systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, [w:] *Bibliografi@: historia, teoria, praktyka: praca zbiorowa*, red. Jerzy Franke, Jadwiga Woźniak-Kasperek, Warszawa 2016, s. 223-237.
- Pacek Jarosław, *Bibliografia w zmieniającym się środowisku informacyjnym*, Warszawa 2010.
- Pacek Jarosław, *Przedmiot bibliografii w perspektywie rozwoju technologii informacyjnych*, [w:] *Bibliografia: teoria, praktyka, dydaktyka. Praca zbiorowa*, red. Jadwiga Woźniak-Kasperek, Mikołaj Ochmański, Warszawa 2009, s. 47-58.
- Pacek Jarosław, *W poszukiwaniu optymalnej jednostki opisu*, „Biuletyn EBIB” [online], 2007, nr 5, <http://www.ebib.pl/2007/86/a.php?pacek>. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].
- Rozkosz Ewa A., *Polska Bibliografia Naukowa – fakty i oczekiwania*, „Biuletyn EBIB” [online], 2013, nr 8, s. 1-8. <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/124/270>. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].
- Rozporządzenie Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie przyznania kategorii naukowej jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych*, „Dziennik Ustaw” 2016, poz. 2154. <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2016/2154/1>. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].

Anna Gogiel-Kuźmicka, Elżbieta Kierejczuk, *W kierunku bibliografii kolejnej generacji...*

- Ruch Wydawniczy w Liczbach: 2016 periodyki*, oprac. Olga Dawidowicz-Chymkowska, t. 64, Warszawa 2017. [http://ksiegarnia.bn.org.pl/pdf/Ruch_Wyd_64\(periodyki\).pdf](http://ksiegarnia.bn.org.pl/pdf/Ruch_Wyd_64(periodyki).pdf). Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].
- Ruch Wydawniczy w Liczbach: 2017 książki*, oprac. Olga Dawidowicz-Chymkowska, t. 65, Warszawa 2018. http://ksiegarnia.bn.org.pl/pliki/1526311677_24712534_Ruch_Wyd_2017_lekki.pdf. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].
- Sadowska Jadwiga, *Bibliografia dziedzina dzisiaj – znaczenie i przyszłość*, [w:] *Bibliograficzne bazy danych: perspektywy i problemy rozwoju: III Konferencja Naukowa Konsorcjum BazTech Kraków, 26-27 czerwca 2017 r.*, 2017, s. 1-11. http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/582/722. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].
- Sewastianowicz Lucyna, *Bibliografia publikacji pracowników Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku i Politechniki Białostockiej 1964–1983*, Białystok 1989.
- Sewastianowicz Lucyna, *Biblioteka Politechniki Białostockiej: 50 lat działalności dla regionu*, „Bibliotekarz Podlaski” 2001, nr 3, s. 3-15.
- Stępień Kamil, *W stronę bibliografii 2.0. Menedżer cytowań bibliograficznych Zotero*, „Folia Bibliologica” [online], T. 55: 2013, s. 184-185. <https://journals.umcs.pl/fb/article/view/327/327>. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2016 r.*, Warszawa 2017. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkoły-wyższe-i-ich-finance-w-2016-r-,2,13.html>. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].
- Woźniak-Kasperek Jadwiga, *Słowo wstępne*, [w:] *Bibliografia: teoria, praktyka, dydaktyka. Praca zbiorowa*, red. Jadwiga Woźniak-Kasperek, Mikołaj Ochmański, Warszawa 2009, s. 9-11.
- Zarządzenie Rektora Politechniki Białostockiej nr 8 z dnia 01.02.1996 r. w sprawie rejestracji prac badawczych w Uczelni oraz publikowanego dorobku naukowego pracowników Politechniki Białostockiej*. <http://www.bip.pb.edu.pl/index.php?event=informacja&id=14213>. Dostępny w Internecie [dostęp: 28.05.2018].